

PAPER DETAILS

TITLE: Tarihin Savunusu

AUTHORS: M Hanefi PALABIYIK,Zeynep BAYRAM

PAGES: 83-89

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/30649>

KİTAP TANITIMI/ÖZET

Doç. Dr. M. Hanefi PALABIYIK*

Zeynep BAYRAM**

Richard J. Evans, **Tarihin Savunusu**, çev.: Uygur Kocabaşoğlu, İmge Yayınları, 1999 Ankara, 315 s., 13,5x19,5 cm.

Türkçemizde telif veya çeviri ve aynı şekilde tarihçi veya felsefeciler tarafından yazılmış tarihçilik ve tarih felsefesine ait birçok kitap bulmamız mümkündür. Bunlardan biri olan 'Tarihin Savunusu', zor bir metin olarak karşımızda durmakta, bu da tabii olarak, onun çevirisinin de zor anlaşılabilirliğini ortaya koymaktadır.

İngiltere Cambridge Üniversitesinde modern tarih araştırmaları profesörü olan yazarın internet sitesinden¹ yaptığımız araştırmada, yayınlanmış çok sayıdaki eserinin arasında, tanıtımını yaptığımız bu kitabın, İngiltere'de ilk defa 1997 ve son olarak da 2002 yılında basıldığını ve şu sıralarda 7. baskısının yapılmakta olduğunu gördük.² Ayrıca birçok dile çevirileri³ yapılan bu eser, ilk yazılışından iki yıl sonra da Türkçeye kazandırılmıştır.

Arka kapak yazısında, kısa bir tanıtım yanında kitap hakkında yorumlarda bulunan iki uzmanın kanaatlerine de yer verilmiş. 'Tarihçiye olduğu kadar sıradan okuyucuya da aynı berraklıkla hitap eden, ender bir entelektüel çalışma' olarak takdim edilen eserin, 'geçmişten anlam çıkarmak konusunda bizi harikulade bir gezintiye çıkardığı; kaynaklar, nedensellik, tarihte ahlakî değer yargısının yeri gibi temel sorunları ele alırken birinci sınıf, profesyonel bir çaba ortaya koyduğu' ifade edilmiş.

Eser genel olarak şu sorulara cevap aramaktadır: Tarihi nasıl öğreniriz, nasıl

* Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (hanefim@atauni.edu.tr, hanefim@yahoo.com)

** Araştırmacı

¹ <http://www.richardjevans.com/>

² "IN DEFENCE OF HISTORY" (ISBN 1-86207-068-7, Granta Books, London, September 1997, pp. viii + 307, hardback). Reprinted November 1997, December 1997. Paperback September 1998, reprinted October 2000. Book club edition: January 1998 (softback preview book club). Revised edition, with a new Afterword January 2001 (ISBN 1-86207-395-3). pp. viii+371, Reprinted July 2002 and subsequently; now in seventh printing.

³ Türkçe baskısının da verildiği listede, eserin çevrildiği diller ve yayın yılları şu şekildedir: German edition: (1999); US edition: (1999 ve 2001); Korean edition: (1999); Japanese edition: (2000); Swedish edition: (2000); Portuguese edition: (2000); Italian edition: (2001); Chinese edition: (2003).

araştırırız? Yazdığımız veya okuduğumuz 'tarih', bir bilim midir? Tarih'i incelemenin kuralları var mıdır? Tarihçiler, geleceği öngörebilirler mi? İnsanların bilgileri ışığında kanaatler öne sürmeleri doğru mudur? Ve bu bağlamda, yanılgılara düşebilirler mi? ... Bunlara benzer konuları ele alan kitap aşağıdaki başlıklardan oluşmakla birlikte, biz burada sadece, 'Bilgi ve İktidar' bölümünü ele almayı düşünüyoruz. Bu bağlamda kitabın bölümlerini şöyledir:

Giriş (9-22), Tarihin Tarihi (23-50), Tarih Bilim ve Ahlak (51-80), Tarihçiler ve Olguları (81-108), Kaynaklar ve Söylemler (109-134), Tarihte Nedensellik (135-166), Toplum ve Birey (167-194), Bilgi ve İktidar (195-226), Nesnellik ve Sınırları (227-256), İleri Okuma (257-278-), Kaynaklar ve Dipnotlar (279-310), Dizin (311-315).

BİLGİ VE İKTİDAR

Yazara göre postmodernistler, bir postmodernist yazar özelinde, son zamanlarda, 'geçmişi bildiğimizi bize düşündüren türden bir tarihin reddedilmesi zamanının geldiğini' ileri sürerler. O yazar, '...Postmodern uğraktaki tarih soruyor: Kimin tarihi anlatılıyor? Kimin adına? Ne amaçla? Postmodernizm, anlatılmamış, yeniden anlatılmış, bilinmeyen tarihle ilgilidir... Unutulan, saklanan, görünmeyen, önemsiz sayılan, değiştirilen, yok edilen. Tarihi bir çeşit fark edilebilir düzen içinde, ondan anlam çıkarabilmemiz için düzenlenmiş, direkt olarak bu güne kadar gelen doğrusal bir şey olarak görmeyi reddetmekle ilgilidir. Rastlantı ile ilgilidir. İktidarla ilgilidir.' der. Bu düşünce E. H. Carr'da da sempati uyandırmıştır. O, tarihçinin işlevinin ne tarihi sevmek ne de kendini geçmişten uzaklaştırmak olduğunu, ama bu günü anlamamanın anahtarı olarak geçmişi tanıyıp bilmek gerektiğini söyler. Onun gibi Sir Geoffrey Elton da, insanların, tarihten düşünce ve eylemlerine açık olanaklar bulabileceklerini ve düşünebilecekleri ve yapabilecekleri o belirsizlik hakkında birkaç ders alabileceklerini söyler. Bu anlamda tarihçiler geçmişi kendi inançlarına başvurmadan anlamaya çalışırlar. Ancak bu konuda başarılı oldukları söylenemez. Bilinçli ya da bilinçsiz olarak geçmişe ilişkin kendi bilgilerimizi bugünkü amaçlarımız için kullanırız. Bunun örneği Marksistlerin tarihe kendi emelleri üçlüsünde yön vermeye çalışmalarıdır. Bunu gibi birçok konuda tarihe yanlı yaklaşılmıştır (s. 195-196). Elton bile nesnellik konusundaki tüm güvencelerine rağmen, tarihsel çalışmasına, siyasal bir gündem ve siyasal ön kabuller sokmuştur. Nitekim 'The Tudor Revolution in Government' adlı kitabında, 'yönetim ona katlanmaya değmesi için güçlü olmalıdır' der. Elton VIII. Henry zamanındaki yönetimi anarşiyi önlediği ve

düzeni sağladığı için överken, 'bizim tarihimizin büyük bir bölümü, siyasi özgürlüklerin şampiyonu Whig'ler tarafından yazılıyor' diyerek başka bir yöne dikkat çeker. Ona göre tarih, kaynaklarda anlatıldığı gibi çıplak değil siyasetin örtüsüne bürünmüştür. O, tarihinin ön kabullerden bağımsız olarak kaynakları okuması gerektiği düşüncesini savunarak aslında çelişkiye düşer (s. 196-197). Elton ayrıca 'Policy and Police adlı kitabı, VIII. Henry'yi, uyguladığı terör saltanatı suçlamasından kurtarmak için yazılmış. Güçlü yönetim konusundaki tarafsızlık, Elton'u belgeleri yanlı okumaya itiyordu. Daha sonra Elton ile Lawrence Stone arasında verileri değerlendirme konusunda ikilik çıkmıştır. Stone, Elton'u tarihsel verileri saklama suçuyla itham ederken, o da kendini tarihten örneklediği olaylarla savunur (s. 197-199).

İktidarla bilgi arasında Foucaultcu bağlantı, 1970'lerde ve daha çok 1980'lerde, açıkça siyasi olarak belirlenmiş, tarih yazma ve araştırma biçimleri ile el ele yürümüştür. Bunların modeli, XIX. yy.daki sosyalist hareketten türeyen ve açıkça sanayi işçilerinin bakış açısına göre oluşan emek kavramı üzerine oturmuştur. Emek kavramı ile, tarihe, işçilerin ve örgütlerin tarihi girdi; bugün bile bu, onların sınıf bilincini ve siyasal katılımlarını araştırmak için kullanılır. Bu anlamda emek tarihi, bu günkü sosyalist ve işçi örgütlerinin müjdecilerini yeniden kazanmak ve hareketin bugüne olan yükselişinin haritasını çıkarmak ve daha da yükselişinin, ima yolu ile umulan muzaffer geleceğe ulaştıracağını anlatmak meselesi ile ilgilidir. Bu emek tarihi modeli, 1970'lerden başlayarak diğer çıkar gurupları tarafından benimsenmiş, ama tarihsel nesnellik ve kapsamlı tarih iddialarından da bu anlamda yalıtılmıştır. Zamanla tarih, bölümlere ayrılmaya başlayınca (siyahların, kadınların tarihi gibi), bu emek modelini savunanların çalışmaları da böyle guruplar içinde yeniden incelenmeye başladı. Kaybolmuş ya da bilinçli olarak baskı altına alınanlar ortaya çıkarılmaya başladı (s. 200). Bununla beraber 1980'lerden sonra söz konusu ampirik modellerden büyük oranda koptular. Ve tarihsel bazı bulguları, sırf Avrupalıların bakış açısını temsil ediyor diye partizanlıkla suçladılar. Bu düşünceye sahip olanlar tarihsel söylemin amacını, halkı, özellikle de temsil ettiği belli grubu güçlendirmek olarak yorumlar. Geçmişe değişik açılardan bakmayı da ahlak ve siyaset çevrelerinin belirlediğini söylerler. Yazara göre bu gelişme, ileri endüstri ve endüstri sonrası toplumlardaki eski çalışan sınıfın gerileyişini yansıtır. Bununla beraber Batıda Marksizmin ve devrimin inişe geçişi, emek tarihini 1980'lerde yüz üstü bıraktı. Bu

durum, toplumsal farklılıkları da karmaşıklılaştırdı ve toplumda tarih yazarların durumu da değişti. Yazara göre tarih, geleceğin anahtarını elinde tutmaktadır.

Bununla birlikte 20. yy'ın sonunda radikallerin çoğunun, toplumun toptan değiştirilebileceğine ilişkin görüşü yerine, yapılabilecek en fazla şey, belirli çıkarların tanınmasının yorumlanmasıdır. Yazar zamanla toplumlarda iktidarsızlık duygusunun oluştuğunu, özellikle 1980'lerden sonra muhafazakâr hükümetlerin, üniversiteleri sıkıntı içinde bıraktığını ve bunlarla beraber akademik mesleğin genişlemesini engellendiğini söyler. Zamanla yeni üniversitelerin kuruluşu sona ermiş, doktora yapanların sayısı azalmış, akademisyenlerin ekonomik durumları, maaşları diğer gurupların gerisinde kalmıştır. Üniversiteler üzerindeki bu baskı bilim alanlarını, özellikle tarihi de etkiledi. İktidarın, bir milletin, bir ülkenin bilgilenmesinde ve ilerlemesinde son derece etkili olduğu malumdur. Nitekim her milletin tarihinde olduğu gibi Türk tarihinde de bunun örnekleri çoktur. Türk hükümdarlarının, ilim adamlarını ve medreseleri kollaması ve onlara destek çıkması, sosyal ve kültürel gelişmemizin bir parçasıdır, hem de önemli bir parçası. İktidarlar, yapılan ilmî araştırmalara ve buluşlara uygun ortam hazırlayarak gelişimine katkıda bulunmaktaysa da, devletin içinde bulunduğu durumun, siyasî yapı vb özelliklerin bu faaliyetleri etkilediği de bir gerçektir. Nitekim ilmî ve sosyal faaliyetlerindeki ilerlemelerine rağmen, devletlerin zayıflama sürecinde ve yıkılışında, güvence ve maddî destekleri ortadan kalkınca, bilim adamlarının kendilerine daha iyi imkânlar sunan ülkelere kaydıkları görülmektedir. İktidarın bilime bakışı, yaşanan zaman ve ortamın da bilimsel faaliyetleri etkilediği gözden kaçırılmamalıdır. Ortaçağ Avrupa'sında, düşünce özgürlüğünün ve bilimsel etkinliklerin olmaması, genel olarak bu dönemin takındığı tavır, bu tavrı etkileyen ortam vb. hepsi birden, karanlık durumun oluşmasında etkili olan sebeplerdir.

Sosyolojik olarak konuşmak gerekirse, postmodernizmin pek çok yönü genel olarak üniversite kurumunun güç kaybının telafisi olarak algılanabilir. Çünkü postmodernizm, tüm entelektüel gücü ve yorumu, tarihçinin eline vermiştir. Ayrıca geçmiş, olguların sınırında tutulamaz olmuş ve tarihçiler postmodernizmle beraber edebiyatı, dili ve grameri tarihsel metinlere koymuşlardır. Bununla beraber tarih, keramet ürünü olmaktan kurtarılmıştır (s. 201-203). Bu konuda onların işinin zorluğunu, Oscar Wilde, 'herhangi bir aptal da tarihi yapabilir, ama onu yazmak için bir deha gereklidir.' demek suretiyle dillendirir.

Daha sonra yazar, postmodern tarihçilerdeki narsizmden bahseder. Tarihçiler eğer kendilerini, hakkında yazdığı kişilerden daha önemli görmeye başlarsa ve kendilerine, geçmişten daha çok başvurlarsa ortaya çıkan tek sonuç, şişirilmiş bir kendini önemseme, nefsiyat ve kibirlilik olacaktır. Bu konuda yazar bilimde alçakgönüllülüğün olması gerektiğini söyleyerek, bu alçakgönüllülüğün sadece postmodern tarihçiler için değil, ortaya çıkıp, tarihin önceki yapılış şeklini, önyargılı, yararsız ve yanlış olduğunu, tarihçilerin kuram ve yöntemlerinin yanlış olduğunu, kısaca bilimsel olmadıklarını iddia eden kimselere de gerekli olduğunu, aksinin profesyonelleşmeye sığmayacağını söyler. Yazar, bu tür geçmiş çalışmaları kötüleyenleri, 'ölümcüller' olarak nitelendirir ve bu ölümcüllerin, daha önceki yaklaşımları geçersiz gördüğünü, gelecekte de bütün tarihçilerin onların yöntemlerine eğilmesi gerektiğini söylediklerini iddia eder (s. 204-205). Onların, "her şey bizim yöntemimizle çözülür" iddiaları, tarihsel branşlaşmaları da tetiklemiştir. Yazar buna, toplumsal tarihi örnek vererek, toplumsal tarihin ilk önce geleneksel tarih içinde olduğunu daha sonra 'toplumsal tarih' olarak ortaya çıktığını belirtir. Zamanla, şaşırtıcı bir oranda postmodernizmle birlikte kendine yeterlik ve branşlaşma artmış, bu da beraberinde, çeşitlilik ve parçalanmayı getirmiştir. Önceleri ABD'deki tarih bölümleri, 1970'lerde iki tarihçiyi, 1980'lerde iki kadın tarihçiyi şimdilerde ise iki postmodern ya da zihniyet tarihçisini kiralamayı gerekli görmüştür. Zamanın, ister istemez ihtiyaçları ve onunla beraber yapılan çalışmaları değiştirdiği açıktır. Tarihçiler için önceleri tarih, sırf siyasi olarak görülürken; daha sonra toplumsal boyutu, en sonra ise postmodernistlerle birlikte metin arkası dil, kültür gibi farklı etkenlerle incelenmeye başlandı. Bu da tarihin daha iyi araştırılmasını ve bu anlamda yükün çeşitli alanlara dağılmasını sağladı. Farklı açılardan tarihe bakan insanlar, oralandaki farklılıkları daha iyi görebilirler. Ancak bu, önceki tarihin yanlış olduğunu sonucunu doğurmaz. Şu da bir gerçektir ki, her bilim gibi tarihin de yanlışlanabileceği ya da eksikliklerinin tamamlanabileceği kabul edilmelidir.

İngiltere, Almanya ve ABD'de profesyonellerce uygulandığı şekli ile tarih, burjuva tipi egemen bir ideolojiden başka bir şey değil midir? Profesyonel tarihçiler, orta sınıf akademisyenler olarak, yalnızca kendi ayrıcalıklı konumları da dâhil, mevcut durumu haklılaştırmak işiyle mi uğraşmaktadırlar? Pek çok postmodernist, durumun böyle olduğunu düşünmektedir; çünkü 'sonuçta', içlerinden birinin söylediği gibi, tarih kuramdır ve kuram da ideolojiktir ve ideoloji de maddi çıkarların ta kendisidir (s. 207). Bununla beraber pek çok postmodernist tarihçiler, sipere yatmış

bir akademik kurulu düzen olarak gördükleri tarihçilik mesleğinin, 'uyumsuzların, kuşkucuların, inanmayanların yalnızca dağarcığına layık kâfirler olarak görüldüğü' hayal ürünü hoşgörüsüzlüğünden yakındır. Dolayısı ile postmodernistler, mesleğin önemli bir iş olduğu nosyonunu yıkmak isterler. Çünkü bunun, nesnel tarihi ortaya çıkarmaya çalıştığını söylerler. Tarihsel araştırmanın kuralları ve tarihsel doğruya ulaşılabilceği inancı, gemiyi kurtarmak için denize atılacaktır; çünkü 'propaganda ile iyi tarih arasındaki fark, esas itibarı ile egemen ideolojiye saldıran tarihleri gayrimeşru göstermeye yarar.' Böylelikle tarih yorumu ve eğitimi, 'tarih propagandadır ve bugünle ilgilidir' inancı üzerine oturtulacaktır. Yazar, üniversite gibi kültür kurumlarını, yalnızca egemen değerlerin aktarıcısı olarak görmenin yanlış olacağını, aksine bunların toplum içindeki çelişkilerin ortaya çıktığı pek çok yerlerden biri olarak görülmesi gerektiğini söyler. Ona göre, birçok postmodernistin belli başlı eğitim kurumlarında çalıştığının, kendi maddî çıkarlarına aykırı ilkeleri açıklayan ve bunlara bağlı kalan tarih ve felsefecilerin çok örneği vardır. Postmodernistlerin birincil zorlaması, düşüncelerin bağımsız gücünü vurgulamak ve bunları, maddî etkenlerden bağlantısını kopararak, tümüyle ayırmaktır. Keith Jenkins ve onun gibi düşünen popülerleştiriciler, eğer ideolojiyi yalnızca maddî çıkarların ifade biçimi olarak anlıyorlarsa, yazara göre bu, onların postmodernizmi iyi bir şekilde anlamadıklarından ileri gelmektedir. Jenkins gibi tarihçiler, üniversiteleri iyi tarih araştırması yapan yerler ve bilim kurumları olarak görmez ve sert eleştirilerde bulunur. Bu anlamda tarihçilerin bir kuramı seçmesinde pek çok nedenler olduğunu söyleyen yazar, bunların, onların bilinçaltılarında saklı olduğunu söyler (s. 208-209).

Eğer tarih 'burjuva' ideolojisi ise, o zaman ne gibi bir işlev yerine getirir ve toplumdaki önemi nedir? Bir başka postmodernist yazara göre, tarih, 'kamusal geçmiş'e göre düzenleyici bir işlev yerine getiren, 'tarihsel geçmiş'in üretilmesi için kullanılan, disiplin altına alınmış araçlardır ve bu bağlamda rolü son derece önemlidir. Çünkü profesyonellerce yapılan tarihsel tartışmalar geçmişin kamusal yönünü etkiler. Bu anlamda profesyonel tarihçiler, daha çok tarihsel mitoslar üzerine ve o mitosların kişilerini parçalamak için var olmuştur. Bu anlamda belli bir kesime seslenmişlerdir. Yazar, üniversite eğitimi almış profesyonel tarihçilerin görevinin, toplumun geçmişe ilişkin algılayışını biçimlendiren tarihsel bilginin, basit ve tek yönlü üreticileri olarak görmek, onların kamusal etkisini büyütmek olduğunu söyler.

Bununla beraber bir kısım postmodernist yazarların aynı şeyi yaptığını söyleyen yazar, örnek olarak da Jenkins'i verir. O, "burjuvazi'nin, tarihin siyasetin

üzerinde ve ötesinde yansız bir akademik disiplin olduğuna inanır. Ona göre burjuva, kendi hedefine yani toplumda burjuva egemenliği ve onun içindeki herkesin sömürülmesi hedefine çoktan vardığı için, gelecekte gidilecek nihai yere ulaşacak tarihsel bir yörüngeye ihtiyaç yoktur” der. Tarihin böylece kendi emellerine hizmet ettiklerini söyler. Yazar bu anlamda tarihin, geçmişin çıkarlarına hizmet edemeyeceğini; çünkü geçmişin kendiliğinin olmadığını söyler. Jenkins, bütün tarihçileri tek bir kategoriye sokar ve mesleğin, bugün sahip olduğu değişik siyasal ve yönetsel pozisyonlarını görmezlikten gelir. Buna karşılık yazar, ısrarla tarihte kendiliğinin olmadığı söyleyerek, profesyonel tarihçilerin, tarihin çeşitli şekilde kendi ideolojilerine uygun olduğu için ya da maaşlarını korumak için tarihi kullandıklarını söylemenin mümkün olmadığını söyler. Ona göre tarih, o kadar basit değildir (s. 210-211).

Tarihçilerle iktidar arasındaki ilişkinin, postmodernistlerin savunduklarından farklı bir yapıda olduğunu ortaya koyan birisinin çok savunduğu bir tez, başkaları tarafından kolaylıkla yanlışlaşılabiliyor. John Vincent’in belirttiği gibi, bugün tarihçiler, üniversitelerde çalışan görevliden başka bir şey değildir, son yıllarda gözle görülür bir statü kaybına uğramıştır. Yine bir sözünde ‘tarihçiler, bugün insanlar üzerinde iktidara sahip değildirler...’ der. Bununla birlikte Vincent, tarihçilerin, iş ve emeklilik açısından devlete bağlı olduklarını, onun için de büyük devletten, toplumsal reformdan ve emeklilikten yana doğuştan önyargılı olduklarını ve tarihteki ‘piyasa güçleri’yle alay ettiklerini, çünkü piyasa bırakılsa çok az tarihçi ve çok az tarih kalacağını iddia eder. Yazar onun bu nitelemesini abartılı bulur. Bu anlamda tarihin, tamamen tehlikede olmadığını; eskiye nazaran değerinin azaldığını, ancak buna rağmen üniversitelerde bu alana ilginin devam ettiğini belirtir (s. 212-213).

Toplumdaki her gurubun kendi kimliğini oluşturmasının bir aracı olarak, kendi tarihini yarattığı görüşünün problematik kimi sonuçları vardır. Amerikalı bir tarihçinin dediği gibi, “feminist ya da değil, kimlik meselesi, rahatsız edici epistemolojik bir zemin üzerinde durur. Burada öteki olarak ortaya çıkan grubun kırılmalı birliği, kişisel deneyimin nüfuz edilemezliğini öne sürerek beyaz erkek tahakkümünden korunur...” der. Bundan dolayı ötekileşen insanlar, bu gruplardan birine dâhil olmaz; ya da o deneyimden yoksun olacakları için tarihlerini de yazmakta zorlanırlar. Burada asıl olan, insanın kendi kimliğinin ötesindekini bilememesidir. Pek çok postmodernist tarihçiye göre, geçmişe ilişkin tarihçilik mesleğince malzemesi sağlanan egemen bakış açısı, pek çok başka grubun yolunu tıkamıştır. Bazıları ise bunu savunmuş ve

tarihin toplumdaki egemen grup ya da grupların tarihi olduğunu ve öyle olması gerektiğini söylemiştir. Carr ise, kadınlar ve köleler gibi toplumda etkinliği olmayan grupların, tarihçinin ilgisini hak etmediğini söyler. Yine Vincent de onunla aynı görüşte olup, “tarih kazananların tarihidir, kaybedenlerin değil; tarih zengindir, genel olarak erkektir” der. Yazar bunu, 19. yy İngiliz tarihi dışındaki tarihlerde bulunan cehalet örneği olarak görür. Zamanla giderek bu tür tarih fikrinin gerilerde kaldığını, tarihin artık kadın erkek, zengin fakir demeden olayların iç yüzlerini arayarak incelendiğini görürüz. Tarihteki eşitlik ilkesini esas alır, senelerce kayıp olan yönlerini aydınlatırsak, tarihsel kimliğimizin bu anlamda daha iyi oturacağını söyleyebiliriz.

Toplumdaki her grubun kendi tarihini yazdığı düşüncesi pratikte yürümez. Büyük çoğunluğu orta sınıf olan tarihçilerin, kendilerine göre öteki olan grup ya da sınıfın tarihini yazmasının, çok olanaklı olmadığı söylenmesine rağmen, yazar göre bu, pek mümkün değildir. Çünkü herkes kendi grubunu ve sınıfının tarihini yazarsa; din tarihinin din adamlarıyla, savaş tarihinin generallerce, faşizmin faşistlerce yazılması demek olur, ki bu da objektiflik ilkesine ters düşer. Ayrıca bu durum, tarihin kişi ile gruplar tarafından sınırlandırılması olarak görülür, bu da ancak otobiyografi olur. Bunun gibi milliyetçi birçok tarihçinin, geçmişin kendilerine ait olduğunu ve yabancıların bunu kendilerine mal etmeye haklarının olmadığını söyledikleri de olmuştur. Fernand Braudel bile ‘The Identity of France’ adlı son eserinde, tarihçilerin, en iyi kendi tarihlerini bilebileceklerini, ülkelerinin zayıflıklarını, özgürlüklerini vb. şeylerini içgüdüsel olarak anlayabileceklerini söyler (s. 214-216). Tarihle ilgili bu düşünceler, tarihi, millileştirmenin ötesinde ötekileştirme, öznelleştirme ve tarihin objektif değerlendirilmesini göz ardı etmek ve tarihi incelemeye çalışan tarihçileri sınırlandırmak olabileceği de göz ardı edilmemelidir. Bunun yapan toplumların kendi tarihleri ile ilgili şüphelerinin, lekelerinin olduğunu düşünmemek elde değildir. Çünkü bir milletin tarihi ile ilgili kendini dünyaya açması adeta bir meydan okumadır, bu anlamda kendine güvendir. Ancak yazar, Braudel gibilerinin bu düşüncelerini yanlış bulur ve Fransız tarihinin sadece Fransızlara, Alman tarihinin de Almanlara bırakılmayacak kadar önemli olduğunu söyler ve bu tarihlerin sadece onları değil, diğer milletleri de etkilediğinden bahseder. Bununla beraber hiç kimse, herhangi bir kimseye ‘siyah ırktan olmadığı ya da homoseksüel olmadığı için onlarla ilgili tarihi yazamaz’ diye bir sınırlama getiremez. Aynı şekilde ezilenler, niçin kendilerini ezenlerin tarihini yazmasın ki? Son günlerde bu düşüncenin giderek kabul gördüğünü

görürüz. Hatta buna örnek olarak da kadınlar üzerine yazan çok sayıda erkek yazarlarımızı gösteririz (s. 217-218).

Tarihin yazılması için deneyim ve özdeşleşme iddiası, birçok sorunu beraberinde getirmiştir. Bu düşünce ile tarihçiler ezilenleri incelemeye yöneldiler; o zaman da ezilenlerin duygusal yönde kullandıkları kelimelerin linguistik çözülmesi kaçınılmaz olarak karşılırlarına açıktı. Örneğin kadınlar yerine toplumsal cinsiyet kavramına yönelmek gibi. Bununla beraber tarihçi J. Scott, incelediği gruplara karşı olanları ötekileştirdi ve ötekilere göre, kendi kimliklerini belirginleştirdi. Ona göre, kadınların kimliği kendi deneyimlerinde değil, erkeklerce yaratılıyordu. O, dili, toplumsal varlığı oluşturan bir şey olarak gördüğü için ve dilin tarihteki tek etkinlik kaynağı olduğunu kabul ettiği için, tarihsel değişimi açıklayamıyordu. Çünkü onda dilin nasıl değiştiğini anlatamıyordu.

Kadınlar tarafından erkekler hakkında yazılan tarihin yaklaşımların ne kadar kadın ve kadınca olması zorunlu değilse, erkeklerce yazılan kadınlar hakkındaki tarihin de, onların bakış açılarına sahip olması zorunlu değildir. Siyasî faaliyetlerde tarih boyunca etkili olan erkekler olmasına rağmen, siyasî tarih yazarlarının birçoğunun kadın olması ve bunların kadın olmasını kitap kapağındaki adlarının dışında hiçbir şeyden anlayamadığımızdan bahsedilir. Bununla beraber postmodernistler, her tarihsel çalışmanın yorum ya da felsefeye dayandığını, bundan dolayı da yapılan çalışmaların farklı olacağından bahseder ve bunun için onlarla ilgili her hangi bir türden tartışma yapmanın anlamsız olacağını söylerler. Yazar, yine de birçok postmodernist yazarın, başka tarihçileri hoşgörü çerçevesinde eleştiremediklerini söyleyerek buna örnek olarak da tarihteki 'cadı' nitelemesinin kadınlara yapılmasını eleştirir. Bu yönde niteleme yapan yazarlardan mesela Keith Thomas'ın kadının cadılığı konusundaki sözlerini Diane Purkiss, Thomas'ın cadı konusuyla kadın tarihine karşı erkek ilgisizliği ve kibrinin bir örneği olarak kullandığından ve onun bu cadı kavramını kınadığından bahseder. Ve kadınların cadı olarak adlandırılmasını, Purkiss yersiz buluyor çünkü ona göre tarih hiçbir zaman bu konuda bir şey söylemez (s. 220). Yazar, pratik olarak Purkiss'in bu iddialarını hem çelişkili, hem de ampirik olarak yanlış bulur. Ona göre, pek çok kanıtta da belirtildiği gibi, birçok toplumlarda yoksul, yaşlı, bekâr kadınların çoğu kez cadılıkla suçlandığı; çünkü bunların sessiz kalmak bir yana, kendilerine sadaka vermeyenleri lanetledikleri ve günahkârlığın bu insanları, daha sonra başlarına gelecek talihsizlikleri, bu cadı dedikleri insanlara bağlamalarına neden olmuştur. Bu tür suçlamalara maruz kalan

kadınlar da, yaşadıkları toplumlarda düşük statüye sahip olmuşlar ve toplum tarafından da dışlanmışlardır. Bir kısım tarihçiler ise, postmodernizmin, nesnel kesin tarihsel veriler yerine, değişken özellik gösteren ihtiyatlı hipotezler ortaya sunduğunu söylerken; yazar, “bir tarih türü geçerli olmak istiyorsa, olgulara dayanmak zorundadır” der (s. 221).

Postmodernistler, gerçek bir tarih nesnesinin olmadığını, yalnızca tarih felsefesinin olduğunu, tarihçilerin çalışmalarının kendi ideolojik pozisyonlarına indirgenebileceğini ileri sürerler. Ancak yazar, bunların ikisi de doğru bulmaz ve tarihin yazılmasında siyasî ya da ahlakî amaçlar önemli olursa o zaman bundan tarihin zararlı çıkacağını söyler. Normalde olgular bir olayı kanıtlamak için araştırılır ve bulunur, eğer olgular bir siyasî amaca uydurulmak için kullanılır ve belgelerin bir kısmı sırf işine gelmiyor diye göz ardı edilirse, bununla beraber nesnellik fikri dikkate alınmaz, olaya alternatif bakış açıları geliştirilmezse o zaman tarihsel çalışmayı değerlendirmede bilimsel kıstaslar etkili olmaz. Bununla beraber, Ellen Somekawa ve E. A. Smith gibi postmodernistler, “tarihin bu iki alana da kayması gerektiğini, doğruluğun değerlendirilmesindeki zemini, mutlak ya da nesnel gerçekten ahlakî ya da siyasî olana doğru kaydırmanın bir zorunluluk olduğunu ve yazdığımız şeyin kesin doğru olduğuna inanmak yerine onunla ilgili olarak almakta olduğumuz ahlakî ya da siyasî pozisyonlara inanmalıyız” der. Bununla beraber yazar, hiçbir tarihçinin yazdığı şeyi kesin doğru olarak kanıtlamak istemediğini ve her zaman bir ihtimal halinde bıraktığını söyler. Bundan da anlaşıldığı üzere, aynı soruya verilen farklı cevaplarla taban tabana zıt şeyler tarihte ortaya çıkar, bu kaçınılmazdır. İkisinin de dayanağı, temeli vardır. Yazara göre, eğer iddiaların birbirinden farklı ve özünde ortak kanıtama ölçüsü olmayan kanıtama kuralları kullandıkları, böylelikle birini ya da diğerini kanıtlayacak ya da yanlışlayacak kanıtların neler olabileceği konusunda görüş birliği olmadığı öne sürülecek olursa, o zaman herhangi bir iddia, basit olarak böyle bir haklılaştırmayı sağlayacak kanıtlama kurallarının icat edilmesi ile haklı gösterilebilecektir (s. 222-223).

Postmodernist rölativizmce normal olarak tarihçileri olgulara bağımlı kılan prangalarından kurtarılan siyasal taraflılık, bugünkü ideoloji uğruna kaynak malzemesini çarpıtan ya da yanlış yorumlayan çok sakat çalışmalar ortaya çıkarmıştır. Bu anlamda siyasî taraflılık, pek çok iyi tarihin de kaynağı olmuştur ve gelecekte de, tarihçiler üzerinde güçlü bir etki yapmaya devam edecektir. Ne ki tarih, günümüzde toplumsal ve siyasal yetkiye, ancak inandırıcı bir şekilde doğruluk iddiası

taşırsa güvenilir bir destek verebilir. Ve bu da, işe yaramadığı kanıtlanan düşünceleri, geçmişin gerçekliğini bozmadan ya da değiştirmeden fırlatıp atabilmeye gönüllü tarihçilerin, kanıtlar karşısında ciddi ve kendini eleştiren yaklaşıma sahip olmalarını gerektirir. Bununla beraber tarihçiler, çalışmalarını yürütürken, ister istemez, bugünkü ahlakî ya da siyasal amaçlardan etkilenir. Bunlarda önemli olan ise, tarihsel bulgulara uygunluğu ve dayanıklılığıdır. Çünkü buna göre ya ayakta kalırlar ya da yıkılırlar (s. 224-225). Bir tarihçi, zorunlu olarak kendi alt yapısındaki tarihten arar, ya da bulduğunu kendi bilincine ve geleneğindeki uydurmak ister. Bunu bazen bilinçli bazen de bilinçdışı olarak yapar. Bu süreçte önemli olan, kendinde bulunanlarla tarihsel gerçekliği yakalayabilmektir, bunu da kişi arkaplan olgulara uygunluğu ile ölçer.